

КОМПЕТЕНЦИЯВИЙ ТАЪЛИМДА ИНТЕГРАТИВ ЎҚИТИШНИНГ МУАММОЛАРИ

Ж.М.Мухаммадиев

Қашқадарё вилояти китоб тумани иқтисослаштирилган мактаб математика ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7442760>

Аннотация. Ушбу мақолада ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларга эга бўлишлари билан биргаликда, ўз фикрини бошқаларга тушунтира олиш, бошқаларни тинглаб уларни тушуна олиш, баҳсга киришиш, кундалик ҳаётда муваффақиятларга эришиш учун ўқувчи ушбу ахборотларни излаб топиши, таҳлил қилиш, билим, кўникма ва малакалардан кундалик ҳаётларида учрайдиган муаммоларни ҳал этишда фойдалана олишларини шакллантириш таъкидланган.

Калит сўзлар: ахборот компетенцияси, ахборот саводхонлик, технология, педагогик технология, интеграциялашган ахборот-таълими.

ПРОБЛЕМЫ ИНТЕГРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В КОМПЕТЕНТНОСТНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В данной статье вместе с приобретением учащимися знаний, умений и навыков, умения объяснять свое мнение другим, уметь слушать других и понимать их, вступать в споры, добиваться успеха в повседневной жизни, находить эту информация, анализ, знания, навыки и умения, встречающиеся в повседневной жизни, подчеркивается, что они могут использовать ее для решения проблем.

Ключевые слова: информационная компетентность, информационная грамотность, технология, педагогическая технология, интегрированное информационное образование.

PROBLEMS OF INTEGRATIVE TEACHING IN COMPETENCE EDUCATION

Abstract. In this article, together with students' acquisition of knowledge, skills and abilities, the ability to explain one's opinion to others, to be able to listen to others and understand them, to engage in arguments, to achieve success in everyday life, to find this information, analysis, knowledge, skills and abilities encountered in everyday life. it is emphasized that they can use it to solve problems.

Keywords: information competence, information literacy, technology, pedagogical technology, integrated information-education.

Янги асрда жамиятнинг барча соҳаларини шиддат билан қамраб олаётган глобаллашув жараёни дунё миқёсида таълимнинг ҳам зиммасига янгидан-янги вазифаларни юклади. Давр фан асосларидан амалий фойдаланиш самарадорлигини ошириш фаннинг ҳам, таълимнинг ҳам асосий муаммосига айлантириб қўйди. Натижада таълимда ўқувчиларнинг муайян нутқий вазият, шароит ва маданий муҳитда ўрганадиган фан асосларидан оқилона, самарали фойдаланиш компетенциясини ривожлантириш масаласи билан шуғулланиши зарурлиги белгилаб берилди.

Энг муҳими, таълимда ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларга эга бўлишлари билан биргаликда, ўз фикрини бошқаларга тушунтира олиш, бошқаларни тинглаб уларни тушуна олиш, баҳсга киришиш, кундалик ҳаётда муваффақиятларга эришиш учун ўқувчи ушбу ахборотларни излаб топиши, таҳлил қилиш, билим, кўникма

ва малакалардан кундалик ҳаётларида учрайдиган муаммоларни ҳал этишда фойдалана олишларини шакллантириш зарур.

Жамиятимизда амалга оширилаётган ислохатлар халқ хўжалиги ҳамда бошқа соҳаларнинг турли тармоқлари учун ғоявий-сиёсий жиҳатдан етук , назарий, амалий ва касбий тайёргарлиги юқори кадрлар етказиб беришни талаб етмоқда.

Фан-техника ва жамиятнинг ижтимоий ривожланиши шахснинг фаоллигига боғлиқ бўлиб ўз навбатида бевосита таълим ва тарбия, кадрлар тайёрлаш жараёнида ўзига хос талаб қўяди.

Фанда “фаоллик” тушунчасига ҳар-хил таърифлар берилган. Масалан, М.И.Лисина “фаоллик” тушунчаси психологияда учта турли ҳодисани, яъни индибиднинг маълум муайян фаолиятини , пассивликка қарама-қарши ҳолатни ва ташаббускорликни ёки реактивликка қарама-қарши бўлган ҳодисани ифодалаш учун бир хилда кўп қўлланилишини таъкидлайди.

Билиш жараёни инсон фаолиятининг алоҳида шакли бўлиб инсоннинг мақсадлари ва фаолиятининг ўзи билан узвий боғлиқ. Шу сабабли ўқувчиларнинг билимларни ўзлаштириши фаол, мақсадли билиш ва амалий фаолият билан боғлиқ . Ўқув жараёнида ўқувчиларнинг ўз-ўзича фаолияти тамойили ўқув жараёнини ташкил қилиш ва олиб бориш амойилларидан бири бўлиб, унинг эҳтиёж-мотив томонини белгилайди. Ўз-ўзича фаолият ўқувчилар ўз фаолият мақсадини белгилашда бевосита иштирок этганда , ўқитишнинг ташқи мақсадлари уларнинг ички, шахсий манфаатларига айланганда , яъни ўқувчилар ўқув жараёнининг тўлақонли субъектига айланганда намоён бўлади.

Яқин вақтларгача ўқувчилар асосан индивидуалга хос бўлган фаоллик даражаси билан банд эдилар, айрим ишлардагина ўқувчи фаоллигини сифат жиҳатдан ўзгартириш имкониятлари ўрганилган. Бунинг учун ўқувчиларда у ёки бу фаолият мотивга , эҳтиёж ўйғотиш керак. Бу ўринда В.С.Мерлиннинг “машина ҳаракатидан фарқли ўлароқ , инсон ҳаракатларини фақат мотивларни бошқариш билангина бошқариш мумкин” деган фикрига қўшилмаслик мумкин эмас.

Ўқув материалининг ранг-баранглиги , ёрқинлиги, эмоционаллиги, унинг ўқувчилар учун қулайлиги, мақсадга мувофиқлиги, аввал эгаллаган билимлари билан алоқадорлиги, ўқувчилар ишларини тез-тез назорат қилиш ва баҳолаш, шунингдек, уларнинг мустақил изланиш жараёнига , муаммоли характердаги масалаларни ҳал этишга жалб этиш каби шартлар ихтисослашган мактаб ўқувчиларнинг мутахассислик фанларини яхши ўзлаштиришга ва бошқа фанларни билишга қизиқишининг юзага келиши ва ривожланишига кўмаклашади.

Илғор педагоги тажрибаларни ўрганиш натижалари кўрсатдики, интеграцияланган ёндашув таълим жараёнининг ўзида мужассам бўлган улкан тарбиявий имкониятлардан фойдаланиш, ўқув-тарбия вазибаларини ҳал қилишда бир ёқламалиликни бартараф қилиш, ўқувчиларнинг ташаббускорлиги ва фаолиятини ривожлантириш, ўқув-тарбия жараёнини оптималлаштириш ва бошқа муаммоларни ҳал қилишга кўмаклашади. Ўқувчиларда ўзига нисбатан ижодий муносабатни талаб этади.

Интеграл ёндашув фанлараро алоқадорликдан масалаларидан бошланиб ўз тарихий-педагогик меросига, ўз ривожланиш тарихига ва бугунги кундаги ечимларига турлича ёндашувларига эга. Бу муаммонинг мураккаблиги , педагогиканинг бошқа фанлар билан алоқасининг заифлиги , муаммонинг умуман илмий билишнинг ривожланиши

билан ўзаро алоқадорлиги етарлича ривожлантирилмаганлиги билан изоҳланади. К.Д. Ушинский таъкидлаганидек, "Фанлараро алоқадорлик муаммосини ўрганиш кўрсатадики, бу муаммонинг ривожланиши фалсафий билимлар ривожини, фанларнинг интеграцияси ва дифференсацияси суръатлари, ижтимоий ва педагогик муаммоларнинг уйғунликда ривожланиши билан белгиланади.

Ихтисослашган мактаб умумтаълим ва мутахасислик фанлари мазмунини интеграциялаш, ундаги ишларни яхшилаш, педагогик жамоалар ва алоҳида ўқитувчиларнинг ижодий салоҳиятини ўқувчиларга янада самарали таъсир кўрсатиш мақсадида ривожлантиришга кўмаклашадиган янги педагогик ечимларни фаол излашнинг йўналишларидан бири.

Шундай қилиб, умумтаълим ва мутахасислик фанлари мазмунини интеграциялаш предмет тизимини инкор қилмайди, уни такомиллаштиришнинг, камчиликларни бартараф қилишнинг эҳтимолий йўллари билан саналади ва ўқув фанлари ўзаро таъсир ва ўзаро боғлиқликларини чуқурлаштиришга қаратилади.

Интегратив дарслар педагогик жараёнга интегратив ёндашувнинг хусусий кўриниши бўлиб, унинг моҳияти яхлит, кўп қирралик, барча усул ва методларнинг таълим-тарбияга йўналганлиги, мазмуннинг изчиллиги, ташкил қилишнинг режали ва мувофиқлаштирилганлиги каби белгиларда очиқ берилади.

Интеграциялашган дарсларни ишлаб чиқишнинг асоси Г.Ф. Федорев томонидан асослаб берилган интеграцияланган – мавзули ёндашув бўлиб, таълим жараёни бирлиги сифатида дарс эмас, балки ўқув фанининг мавзуси олинади.

"Металларга ишлов бериш технологияси" мутахасислиги фанидан интегратив-мавзули ёндашув асосида ўрганилаётган мавзу бошқа фанлар билан, шунингдек бошқа ўқув фанларининг турли мавзулари билан боғланиш мумкинлигини аниқлаш имконини беради, яъни ўрганилаётган мавзуда мавзулараро, курслараро ва фанлараро алоқадорлик бир пайтнинг ўзида амалга оширилиши мумкин. Масалан, "Йўналишда кесиш режими элементларини танлаш "мавзуси математикада, физика, кимё, техникавий чизмачилик, техникавий механика, меҳнат муҳофазаси ва техника хавфсизлиги, материалшунослик, машинасозлик технологияси дарсларида, ишлаб чиқариш ва ўқув амалиётларида ўрганилади. Материални шу тариқа кўзда тутиш керакки, ўрганилаётган мавзу ўқувчиларни, умумтаълим, умумқасбий фанларидан олган билимларидан фойдаланиш учун, ўқитувчиларнинг табиат қонунларини ўқувчиларга яхшироқ, чуқурроқ тушунтиришлари учун, уларнинг ўз ихтисосликлари бўйича олган тажрибаларидан фойдаланиш зарур, Мавзуни ўқитиш жараёнида унинг бутун ранг-баранглигида, кўп қирралигида кўриш имконини берадиган ўзаро алоқадорлиги ҳисобга олинади.

Ихтисослашган мактабларида интегратив-мавзули ёндашувни таъминлаш орқали:

- Ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларини мунтазам ривожлантириб боришга шароит яратиб бериш;
- Ўқувчиларнинг вақт ва кучларини тежаш;
- Дидактиканинг элементар қонунларига кўра соддадан мураккабга тамойили асосида аввалги эгалланган билимларни янги билимлар билан бойитиб бориш;

- Узлуксиз таълим талаблари асосида ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида фанлараро ва курслараро алоқадорликни таъминлаш асосида ноўрин такрорланишларга чек қўйиш;
- Бир-бирини такомиллаштириб боровчи дастурий хужжатларни такомиллаштириб бориш ва шу асосда таълим самарадорлигига эришиш;
- Интеграл дастурлар асосида ўқув-билув жараёнининг иқтисодий жиҳатдан самарадорлик даражасини аниқлаш кабилар амалгам оширилади.

Юқоридаги фикрлардан хулоса ўрнида айтиш мумкинки, академик лицей ва касб - хунар коллежларида умумтаълим ҳамда мутахасислик фанларини мазмунини интеграциялашда, ўқувчиларнинг билиш фаоллигини ривожлантириш ва ўқув материалларининг изчиллик билан баён қилиниши ўқувчиларнинг узлуксиз ва тизимли тарзда мустақил иш олиб боришларини, уларнинг билимларини оширишга, тўлдиришга ҳамда кичик мутахасисликларнинг келажакдаги касбий фаолиятлари учун зарур бўлган билим, кўникма ва малакалар ҳосил қилишини таъминлайди.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида» ги 2017 йил 6 апрелдаги 187-сон Қарори // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017. 14 (774)-сон, 230-модда // www.lex.uz
2. Абдуллаева Б.С. Формирование информационной компетентности школьника. Formation of information competence of students // Eastern European Scientific Journal. AURIS Kommunikations- und Verlagsgesellschaft mbH Dusseldorf. Germany: Ausgabe 3. 2018.
3. Алимов Б.Н. Компетенциявий ёндашув – ўқувчиларнинг математик саводхонлиги ва маданиятини ошириш воситаси сифатида. // «Узлуксиз таълим» илмий-услубий журнали. № 1.
4. Муҳаммадиев Ж.М. Латипов.А. Мактаб ва академик лицей геометрия курсини боғлаб ўқитишда интерфаол метод ва ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланиш Республика илмий-амалий конференция материаллар. Мақолалар тўплами. Тошкент.2016-йил 28-июн
5. Françoise Delamare Le Deist., Winterton Jonathan. What is Competence? – Human resource development international, – Taylor & Francis Ltd. Vol. 8